

Rozwód - Polska

SPIS TREŚCI

- 1 Po spełnieniu jakich warunków można uzyskać rozwód?
- 2 Jakie są podstawy orzeczenia rozwodu?
- 3 Jakie są skutki rozwodu w odniesieniu do:
 - 3.1 osobistych relacji pomiędzy małżonkami (np. nazwisko)?
 - 3.2 podziału majątku małżonków?
 - 3.3 małoletnich dzieci małżonków?
 - 3.4 obowiązku alimentacyjnego względem współmałżonka?
- 4 Co w praktyce oznacza termin prawny „separacja sądowa”?
- 5 Jakie są warunki orzeczenia separacji sądowej?
- 6 Jakie są skutki prawne separacji sądowej?
- 7 Co w praktyce oznacza termin „unieważnienie małżeństwa”?
- 8 Jakie są warunki orzeczenia unieważnienia małżeństwa?
- 9 Jakie są skutki prawne unieważnienia małżeństwa?
- 10 Czy istnieją jakieś alternatywne sposoby, poza drogą sądową, rozwiązywania problemów związanych z rozwodem?
- 11 Gdzie należy złożyć pozew/wniosek o rozwód/separację sądową/unieważnienie małżeństwa? Jakich formalności należy dopełnić i jakie dokumenty należy załączyć do pozwu/wniosku?
- 12 Czy mogę uzyskać pomoc prawną na pokrycie kosztów postępowania?
- 13 Czy istnieje możliwość wniesienia odwołania od orzeczenia rozwodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa?
- 14 Co powinienem zrobić, aby państwo członkowskie uznało orzeczenie rozwodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa wydane przez sąd innego państwa członkowskiego?
- 15 Do którego sądu należy się zwrócić, aby sprzeciwić się uznaniu orzeczenia rozwodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego? Jaka procedura ma zastosowanie w takich sytuacjach?
- 16 Jakie przepisy prawa odnoszące się do rozwodu stosuje sąd w postępowaniu rozwodowym pomiędzy małżonkami, którzy nie mieszkają w danym państwie członkowskim, lub którzy są obywatelami różnych państw?

1 Po spełnieniu jakich warunków można uzyskać rozwód?

W celu uzyskania rozwodu niezbędne jest wystąpienie z pozwem do sądu okręgowego właściwego ze względu na ostatnie wspólne miejsce zamieszkania małżonków. Sąd orzeka wyrokiem po przeprowadzeniu rozprawy. Warunkiem uzyskania rozwodu nie jest wcześniejsze orzeczenie separacji. Niezbędne jest stwierdzenie zupełnego i trwałego rozkładu pożycia.

2 Jakie są podstawy orzeczenia rozwodu?

Podstawę orzeczenia rozwodu stanowi stwierdzenie, iż pomiędzy małżonkami nastąpił - zupełny i trwały rozkład pożycia. Obie te przesłanki muszą wystąpić łącznie (art. 56 § 1 Kodeks rodzinny i opiekuńczy, dalej „krio”).

Jednakże, mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie może zostać orzeczony, jeżeli wskutek tego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

3 Jakie są skutki rozwodu w odniesieniu do:

3.1 osobistych relacji pomiędzy małżonkami (np. nazwisko)?

Małżonek rozwiedziony, który wskutek zawarcia małżeństwa zmienił swoje dotychczasowe nazwisko, może w ciągu trzech miesięcy od chwili uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozwód powrócić do nazwiska, które nosił przed zawarciem małżeństwa. W tym celu niezbędne jest złożenie oświadczenia przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego lub konsulem. Ponadto, małżonek rozwiedziony może zawrzeć nowe małżeństwo.

3.2 podziału majątku małżonków?

Z chwilą zawarcia małżeństwa, z mocy ustawy, powstaje pomiędzy małżonkami wspólność majątkowa (wspólność ustawowa), obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. Na wniosek każdego z małżonków sąd, w wyroku orzekającym rozwód, może dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym. Jednak, z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać aby sąd ustalił udziały w majątku wspólnym z uwzględnieniem stopnia, w jakim każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku.

Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka o sposobie korzystania z tego mieszkania. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd, na żądanie drugiego małżonka, może nakazać jego eksmisję. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe. Orzekając o wspólnym mieszkaniu sąd uwzględni przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza się wykonywanie władzy rodzicielskiej.

3.3 małoletnich dzieci małżonków?

W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględni pisemne porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.

W braku porozumienia małżonków sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.

Na zgodny wniosek małżonków sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.

3.4 obowiązku alimentacyjnego względem współmałżonka?

Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego rozwiedzonego małżonka dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym jego usprawiedliwionym potrzebom oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym małżonka zobowiązanego.

W sytuacji gdy jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego rozkładu pożycia małżeńskiego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

Obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zwarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem 5 lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

4 Co w praktyce oznacza termin prawny „separacja sądowa”?

Jest to separacja formalna tj. orzeczona przez sąd wyrokiem, na zasadach określonych przez art. 61¹ do art. 61⁶ krio.

5 Jakie są warunki orzeczenia separacji sądowej?

Warunkiem orzeczenia separacji jest stwierdzenie, iż pomiędzy małżonkami nastąpił zupełny rozkład pożycia. Jednakże mimo zupełnego rozkładu pożycia orzeczenie separacji nie jest dopuszczalne, jeżeli wskutek niej miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie separacji byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Jeżeli małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci, sąd może orzec separację na podstawie zgodnego żądania małżonków.

6 Jakie są skutki prawne separacji sądowej?

Skutki prawne orzeczenia separacji są co do zasady takie same jak przy rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód. Małżonek pozostający w separacji nie może jednak zawrzeć nowego małżeństwa.

7 Co w praktyce oznacza termin „unieważnienie małżeństwa”?

Unieważnienie małżeństwa oznacza zniweczenie z mocą wsteczną wszystkich skutków małżeństwa. Mamy zatem do czynienia s taką sytuacją jak gdyby małżeństwo nigdy nie było zawarte. Wyjątkiem jest status dzieci pochodzących z małżeństwa unieważnionego – zachowują one status dzieci pochodzących z małżeństwa.

8 Jakie są warunki orzeczenia unieważnienia małżeństwa?

Przyczyny unieważnienia małżeństwa są enumeratywnie wymienione w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Są to:

- brak ustawowego wieku małżonka (art. 10 krio),
- ubezwłasnowolnienie całkowite małżonka (art. 11 krio),
- choroba psychiczna albo niedorozwój umysłowy małżonka (art. 12 krio),
- pozostawanie we wcześniej zawartym małżeństwie (art. 13 krio),
- istnienie pomiędzy małżonkami stosunku pokrewieństwa w linii prostej, w linii bocznej (rodzeństwo, w tym przyrodnie i pozamałżeńskie), powinowactwa w linii prostej (art. 14 krio). Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi,
- istnienie pomiędzy małżonkami stosunku przysposobienia (art. 15 krio),
- złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony, pod wpływem bezprawnej groźby (art. 15¹ krio),
- w razie zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika mocodawca może żądać unieważnienia małżeństwa, jeżeli brak było zezwolenia sądu na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika albo jeżeli pełnomocnictwo było nieważne lub skutecznie odwołane. Jednakże nie można z tego powodu żądać unieważnienia małżeństwa, jeżeli małżonkowie podjęli wspólne pożycie.

Należy zauważyć, że każda z powyższych przyczyn musiała istnieć już w chwili zawierania małżeństwa. Ponadto, jeżeli przyczyna unieważnienia ustała, małżeństwo zawarte mimo istnienia przeszkody nie może być unieważnione.

9 Jakie są skutki prawne unieważnienia małżeństwa?

Wyrok unieważniający małżeństwo ma charakter konstytutywny i ma skutki wobec osób trzecich (*erga omnes*). Powstają dwa rodzaje skutków:

- *ex tunc* tj. sięgają daty zawarcia małżeństwa np. powrót małżonków do stanu cywilnego jaki istniał przed zawarciem małżeństwa, powrót do nazwiska, zniweczenie stosunku powinowactwa pomiędzy małżonkiem a rodziną drugiego małżonka, brak możliwości dziedziczenia ustawowego.

- *ex nunc* tj. następują dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku unieważniającego małżeństwo np. w zakresie stosunków majątkowych.

Do skutków unieważnienia małżeństwa w zakresie stosunków małżonków do wspólnych dzieci oraz w zakresie stosunków majątkowych między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o rozwodzie, przy czym małżonek, który zawarł małżeństwo w złej wierze traktowany jest tak, jak małżonek winny rozkładu pożycia.

10 Czy istnieją jakieś alternatywne sposoby, poza drogą sądową, rozwiązywania problemów związanych z rozwodem?

Istnieje w Polsce mediacja rodzinna. Jej zasadniczym celem jest rozwiązywanie konfliktów pomiędzy małżonkami w taki sposób, aby nie doszło do rozwodu lub separacji. Jeśli jednak nie jest to możliwe, celem mediacji jest doprowadzenie do ugodowego ustalenia warunków rozwodu (kwestie majątkowe, opieka nad dziećmi). Mediacją zajmują się przede wszystkim organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia. Istnieje również możliwość skorzystania przez małżonków z różnorodnych form terapii rodzinnej, pomocy psychologów, psychoterapeutów, grup wsparcia, itp. Mediacja jest również możliwa na etapie postępowania sądowego.

11 Gdzie należy złożyć pozew/wniosek o rozwód/separację sądową/unieważnienie małżeństwa? Jakich formalności należy dopełnić i jakie dokumenty należy załączyć do pozwu/wniosku?

Pisma procesowe z żądaniem rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa należy składać w sądzie okręgowym właściwym ze względu na ostatnie wspólne miejsce zamieszkania małżonków. W braku takiego sądu do sądu okręgowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby składającej pismo.

Od pism takich pobierana jest opłata sądowa.

Do pisma należy dołączyć odpowiednie odpisy aktów stanu cywilnego (akt ślubu, akty urodzenia dzieci), pełnomocnictwo dla adwokata (jeżeli strona ustanawia adwokata z wyboru), inne zaświadczenia, które mogą być istotne dla rozstrzygnięcia (lekarskie, urzędowe), a także decyzje administracyjne itp.

12 Czy mogę uzyskać pomoc prawną na pokrycie kosztów postępowania?

Tak. Strona, która ze względu na sytuację materialną nie może uiścić wymaganego wpisu może zwrócić się do sądu z wnioskiem o zwolnienie w całości lub w części od kosztów sądowych, a ponadto może wnosić, aby sąd wyznaczył dla niej pełnomocnika z urzędu.

Do wniosku o zwolnienie z ponoszenia kosztów sądowych w całości lub w części oraz o ustanowienie pełnomocnika z urzędu osoba składająca taki wniosek jest zobowiązana dołączyć oświadczenie o swoim stanie materialnym (na odpowiednim formularzu, dostępnym w sądzie), zaświadczenie o zarobkach (dochodach) oraz inne informacje o sytuacji majątkowej i rodzinnej.

13 Czy istnieje możliwość wniesienia odwołania od orzeczenia rozwodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa?

Tak, postępowanie we wszystkich tych sprawach jest dwuinstancyjne. Od orzeczenia sądu okręgowego przysługuje prawo wniesienia apelacji do sądu apelacyjnego.

14 Co powinienem zrobić, aby państwo członkowskie uznało orzeczenie rozwodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa wydane przez sąd innego państwa członkowskiego?

Zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącym jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej (dalej zwanym: rozporządzeniem Bruksela IIa) takie orzeczenie jest automatycznie uznawane w Polsce, a więc bez obowiązku przeprowadzenia szczególnego postępowania w celu uznania (art. 21 rozporządzenia Bruksela IIa).

15 Do którego sądu należy się zwrócić, aby sprzeciwić się uznaniu orzeczenia rozwodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego? Jaka procedura ma zastosowanie w takich sytuacjach?

Każda zainteresowana strona może wystąpić z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie podlega lub nie podlega uznaniu (art. 21 ust. 3 rozporządzenia Bruksela IIa). W Polsce wniosek składa się do sądu okręgowego. Właściwość miejscową określa się na podstawie miejsca stałego zamieszkania osoby, przeciwko której składany jest wniosek o ustalenie, że orzeczenie podlega lub nie podlega uznaniu. Jeśli żadne z miejsc określonych powyżej nie znajduje się na terytorium Polski, właściwy jest sąd, w którego okręgu orzeczenie powinno zostać wykonane (art. 29 ust. 2 rozporządzenia Bruksela IIa).

16 Jakie przepisy prawa odnoszące się do rozwodu stosuje sąd w postępowaniu rozwodowym pomiędzy małżonkami, którzy nie mieszkają w danym państwie członkowskim, lub którzy są obywatelami różnych państw?

Polska jest stroną wielu umów międzynarodowych z regulującą powyższą kwestię. Przepisy te mają pierwszeństwo przed przepisami polskiego prawa prywatnego międzynarodowego. Dlatego w każdym przypadku, gdy małżonkowie są obywatelami różnych państw mogą mieć zastosowanie różne regulacje. W braku umowy międzynarodowej zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 14 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe. Zgodnie z art. 54 tej ustawy rozwiązanie małżeństwa podlega wspólnemu prawu ojczystemu małżonków z chwili żądania rozwiązania małżeństwa. W razie braku wspólnego prawa ojczystego małżonków, właściwe jest prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa miejsce zamieszkania, a jeżeli małżonkowie nie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa wspólnego miejsca zamieszkania – prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mieli ostatnio miejsce wspólnego zwykłego pobytu, jeżeli jedno z nich ma w nim nadal miejsce zwykłego pobytu. W innych wypadkach, do rozwiązania małżeństwa stosuje się prawo polskie.

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.

Ostatnia aktualizacja: 23/05/2019